

ANÀLISI DE LA PELLÍCULA *JUDGMENT AT NUREMBERG* (GUANYADORS O VENÇUTS?) DE STANLEY KRAMER

Eduard Josep Chifré i Petit

Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Barcelona.

Paraules clau: *Nuremberg, III Reich, pel·lícula, justícia, tribunal, judici, defensor, processat, fiscal, nazi, nazisme, lleis racistes, esterilitzacions, camps de concentració, ignorància, oblit, memòria històrica.*

Study of the film «Judgment at Nuremberg» (winners or defeated?) d'Stanley Kramer.

Summary: *In the story of the Science and Technology, the Cinema has proved to be one of the most effective technologies to study historic events. The film «Judgment at Nuremberg» is an excellent example to know the historic events that occurred in the Nazism.*

The film is about the judgment held at Nurember in 1948 against four old Nazis judges. One of them had been Minister of Justice in III Reich. Through the trial, the film explains the functioning of Justice in that time. Some scenes in the film also describe how pressure was put on some members of the jury in order to achieve a light sentence because in 1948 the Cold War had just began and Western Countries needed the German support to stop the Russian expansionism.

Key words: *Nuremberg, III Reich, film, justice, court, judgment, the defence, accused, Attorney General, Nazi, Nazism, racist laws, sterilizations, concentration camps, ignorance, oblivion, living memory.*

Sinopsi argumental

El film centra la seva atenció en la part final dels judicis de Nuremberg (1948), en la zona americana, quan els principals jerarques nazis ja havien estat jutjats i es començava a entrar en el temps de la Guerra Freda.

La pel·lícula descriu un dels judicis celebrat a Nuremberg l'any 1948, pel Govern americà, contra antics jutges nazis. Un d'ells, anomenat Ernst Janning, interpretat per Burt Lancaster, havia estat ministre de justícia en el III Reich. Se'ls jutja per delictes racistes i per haver condemnat persones a ser esterilitzades aplicant les lleis racistes promulgades pels nazis a Nuremberg l'any 1933.

En la pel·lícula es tracta tant de la responsabilitat dels jutges nazis en l'aplicació d'unes lleis injustes, les del III Reich, com de les pressions que tant el jutge principal del procés, Dan Haywood, interpretat per Spencer Tracy, com el fiscal, coronel Dawson, interpretat per Richard Widmark, han de suportar a fi i efecte que s'arribi a una sentència lleu, car a l'època del judici, l'any 1948, ja s'havia iniciat la Guerra Freda i, per tant, el suport alemany era bàsic perquè Occident pogués aturar els soviètics.

Repartiment

Els actors principals del film són: Spencer Tracy (interpreta el jutge principal del procés, Dan Haywood), Burt Lancaster (fa de ministre de justícia del III Reich), Maximilian Schell, que el 1961 va guanyar l'Oscar al millor actor per la seva interpretació en aquesta pel·lícula com a advocat defensor, i Marlene Dietrich, la qual tot i ser d'origen alemany, va donar suport a actes contra el nazisme. Cal destacar la seva professionalitat fent de l'esposa d'un militar alemany que intenta justificar la ignorància del poble alemany respecte als crims esmentats.

Respecte als actors secundaris, cal dir que el repartiment de la pel·lícula és de luxe. Entre ells destacarem Montgomery Clift, que interpreta un disminuït psíquic esterilitzat durant aquest període —cal dir que, com indica J. M. Caparrós Lera, Montgomery Clift no va cobrar pel seu treball en aquesta pel·lícula (Caparrós, 1997: 475), la qual cosa indica que es trobava molt identificat amb la temàtica del film—, Judy Garland, que interpreta una noia alemanya empresonada durant el nazisme per la seva presumpta relació amb un jueu, Richard Widmark, que interpreta el fiscal, i William Shatner, que fa d'ajudant del jutge principal (Spencer Tracy) i que després es faria famós interpretant el capità Kirk de la nau Enterprise de *Star Trek*.

Direcció i producció

Stanley Kramer és el director i productor de la pel·lícula. Altres temàtiques tractades per aquest director que podem destacar són el conflicte racial als Estats Units a *Guess who's coming to dinner* (*Endevina qui ve a sopar aquesta nit*, [1966]) o el perill d'una guerra nuclear a l'*Hora final*.

La pel·lícula va tenir onze nominacions als Oscar del 1961. Només en va aconseguir dos, el de millor actor principal per a Maximilian Schell i el de millor guió (Abby Mann). És un film del 1961 fet en temps de la Guerra Freda. És molt possible que la pel·lícula no rebés més guardons de Hollywood per ser massa crítica amb l'actuació dels Estats Units amb els criminals nazis a l'inici de la Guerra Freda.

Context polític del film

La pel·lícula és de l'any 1961, per tant, es va fer en un context de Guerra Freda entre els Estats Units i l'URSS, durant la presidència de Kennedy als Estats Units i la de Krushev a l'URSS, i sempre amb el rerefons del perill d'una guerra nuclear.

Dades històriques que el film evoca

Entre les dades històriques que el film evoca esmentaré les següents:

— L'arribada al poder dels nazis arran del seu triomf electoral de març de 1933.

— Els camps de concentració nazis. En un moment del film es projecten imatges dels camps de Dachau, Buchenwald i Bergen-Belsen.

Dins d'aquest apartat cal destacar un dels moments culminants del film, en el qual el fiscal coronel Dawson projecta imatges dels camps esmentats, després de ser alliberats pels aliats. Es mostren els forns crematoris, piles de sabates de gent adulta i de nens, muntanyes d'ulleres, llaunes de gas Cyclon B, etc.

Aquesta escena està inspirada en el judici principal de Nuremberg contra els jerarques nazis. Carles Sentís, en les seves cròniques sobre el judici de Nuremberg, comenta: «Alguns dels processats [...] només van comprendre que serien executats el dia que per sorpresa [...] es projectà un film que els americans pogueren prendre dels camps de concentració [...]», (Sentís, 1995: 12).

— Lleis racistes i lleis antisemites aprovades a Nuremberg el 1933 i el 1935, respectivament.

— Relacions papat-nazisme. El 10 de juliol de 1933 Hitler signa un concordat amb la Santa Seu. Els bisbes electes han de jurar fidelitat al *Führer*.

— Judicis de Nuremberg. Al llarg de la pel·lícula es fan diverses referències als judicis de Nuremberg a diversos responsables nazis. Aquests judicis es van iniciar el 14 de novembre de 1945 amb el judici als principals jerarques alemanys (el veredict del qual es va donar a conèixer l'1 d'octubre de 1946) i van acabar en la zona americana d'Alemanya el 14 de juliol de 1949.

— Bloqueig soviètic del Berlín occidental. El març de 1948, els aliats occidentals impulsen la creació de la moneda alemanya de l'oest. L'URSS s'hi va oposar i l'1 d'abril de 1948 va bloquejar els accessos al Berlín occidental, i s'originà la primera crisi internacional de la Guerra Freda.

Temes de debat de la pel·lícula

L'anàlisi de la pel·lícula mostra l'existència de diversos temes que poden ser objecte de debat, entre els quals destacaré els següents:

— Responsabilitat del poble alemany amb el nazisme. Al llarg de la pel·lícula es fan diverses referències a la possible responsabilitat del poble alemany en els fets succeïts en aquesta època. Caldria dir aquí que una gran part del poble alemany coneixia els discursos de Hitler i el seu pensament respecte a la raça ària, els jueus, els gitans i els opositors i, per tant, també són, en part, responsables del que va passar.

— Ignorància del poble alemany respecte als crims del nazisme. En la pel·lícula, en diverses ocasions s'incideix en el fet que el poble alemany ignorava aquests crims, així com l'existència dels camps de concentració. En una escena del film es diu que «la majoria dels alemanys no són com els nazis», que «la major part d'ells no sabien res del que passava als camps de concentració», etc. No obstant això, no es diu res de la gran massa d'alemanys que donaven suport a Hitler.

— Fer complir les lleis. L'advocat defensor, Hans Rolfe, al·lega que «els jutges acusats en el procés no feien les lleis, sinó que la seva missió era fer-les complir, car en cas contrari s'haguessin convertit en traïdors a la pàtria».

Aquí caldria dir que, si bé aquests jutges no havien fet aquelles lleis, com podien ser capaços d'aplicar unes normes tan injustes com les lleis racials de Nuremberg?

— Memòria històrica. El jutge Haywood deixa clar que ve a Nuremberg (1948) «per complir una funció que comença a deixar d'interessar tant a les autoritats com a l'opinió pública». Aquí direm que la poca memòria històrica, juntament amb els interessos polítics, mostren el que serà l'actuació dels aliats occidentals respecte als criminals nazis.

— Suport alemany en la Guerra Freda. El judici se celebra el 1948, any en el qual Txecoslovàquia cau finalment sota l'òrbita de l'URSS, la qual cosa remarca la necessitat d'Occident d'aconseguir l'amistat dels alemanys per fer front als soviètics.

— Camps de concentració. Es fan diverses referències al llarg de la pel·lícula sobre el que allà va succeir.

Diàlegs de la pel·lícula que cal remarcar

— «Sords, cecs i muts». El qui havia estat ministre de justícia del III Reich, Ernst Janning, fa una declaració autoinculpatòria en el judici, en la qual entre d'altres temes parla de la pretesa ignorància dels alemanys sobre el que passava als camps de concentració. Es pregunta «on era la gent quan a mitja nit venien a buscar els jueus per endur-se'ls o què feien quan a les estacions de tren es veien els vagons plens de jueus camí de la deportació», i continua: «és que érem sords, muts o cecs?».

A través d'aquesta declaració el director del film es decanta per l'opció que els alemanys sabien més del que volien admetre del que passava als camps de concentració en particular i del nazisme en general.

— «Nazisme, mal necessari». En la seva declaració el ministre de justícia comenta com «Hitler va tornar als alemanys l'orgull de ser-ho». Assenyala que «no hi feia res que els polítics radicals i les minories en paguessin les conseqüències, de les barbàries nazis, això era necessari pel bé de la pàtria». En el cas del judici d'I. Hoffman (interpretada per Judy Garland), acusada de mantenir relacions amb un jueu, diu que «ja tenia decidit el veredict (culpabilitat d'ambdós) abans de començar el judici». Sembla com si una part de la societat alemanya de l'època, tot i veure el que era Hitler, el va acceptar com un mal necessari per al bé del país.

— Contemporització amb els nazis. Després de l'autoinculpació d'E. Janning, l'advocat defensor, Hans Rolfe, fa un al·legat en el qual diu que «si el seu representat és culpable per haver contemporitzat amb els nazis creient que això beneficiaria tot el país, aleshores tot el món també ho és», per la qual cosa posa diversos exemples: el pacte de 1939 entre l'URSS i Hitler, el concordat que el Vaticà va signar amb Hitler el 1933, les declaracions de W. Churchill de 1938 en les quals deia que «si Gran Bretanya havia de sofrir algun cop un gran fracàs, pregaria a Déu perquè li enviés un altre Hitler», etc.

— «Com és possible matar milions de persones?». Hi ha una escena en el menjador de la presó del palau de justícia de Nuremberg, en la qual un dels quatre jutges processats pregunta a un altre empresonat que havia estat relacionat amb els camps de concentració:

«com és possible matar milions de persones tal com diuen?». Aquest, sense deixar de menjar, li respon afirmativament la pregunta i li fa un senzill càlcul, que demostra que, «en trenta minuts, utilitzant dues cambres de gas, es poden assassinar trenta mil persones». Afegeix que «el difícil no és matar tanta gent, sinó desfer-se dels cadàvers». És a dir, el problema era com desfer-se dels morts, no pas com assassinar les víctimes.

— «Com es va arribar a aquells extrems?». Al final de la pel·lícula el processat principal, E. Janning, li diu al jutge Haywood en relació amb les víctimes del nazisme: «aquella pobra gent, milions de persones, mai va suposar que s'arribés a allò». Sobre aquestes manifestacions, el jutge Haywood (S. Tracy) li respon que «a allò s'hi va arribar la primera vegada que va condemnar un home, sabent que era innocent». Es refereix al judici contra Irene Hoffman (Judy Garland) i un jueu, acusats de mantenir relacions íntimes, i en el qual E. Janning condemna a mort el jueu sabent que és innocent. Aquest final de la pel·lícula ho diu tot.

Paral·lelisme amb l'Estat Espanyol

Si s'analitza el contingut de la pel·lícula, es poden trobar diversos paral·lelismes entre els fets protagonitzats pels nazis i el que va succeir amb la dictadura franquista a l'Estat espanyol. A continuació esmentaré alguns exemples.

— Jutges nazis - jutges franquistes. En la pel·lícula els jutges alemanys van aplicar lleis injustes; això ho podríem comparar amb el que va passar a l'Estat espanyol amb els tribunals i jutges del franquisme, els quals durant més de quaranta anys van aplicar lleis injustes que van portar a la presó —i fins i tot a l'execució de— gent innocent.

— Jurament de lleialtat al règim. A Alemanya, durant el nazisme, per a qualsevol càrrec públic calia prestar el jurament de lleialtat al *Führer*. El seu símil a l'Estat espanyol era el jurament dels «Principios del movimiento nacional».

— El paper de l'Església catòlica durant el nazisme. L'Església va mantenir una posició ambigua amb l'Estat nazi, en ocasions de suport. Si bé hi van haver molts casos individuals d'oposició als nazis, no es va donar una oposició clara als nazis.

A l'Estat espanyol, l'Església va donar suport al franquisme, tot i que individualment hi van haver casos d'oposició al règim, els quals van augmentar amb el pas dels anys.

— Responsabilitat amb les víctimes. El franquisme va menysprear el que havien sofert els exiliats espanyols i catalans en els camps d'extermini nazis i mai va admetre cap responsabilitat respecte al que allà els va passar. Com va escriure Montserrat Roig: «el Govern espanyol no va reconèixer el fet de l'existència de deportats fins molt avançada la dècada dels anys seixanta» (Roig, 1995: 357).

— Memòria històrica. Tant a Alemanya com a l'Estat espanyol hi ha hagut una voluntat de passar pàgina al que va succeir a la Segona Guerra Mundial i a la Guerra Civil, respectivament.

Conclusions

— Pel·lícula crítica amb l'oblit.

— El film posa l'èmfasi en el fet que els valors humans han d'estar per sobre les lleis.

- En la pel·lícula es critica que la política es vulgui posar per sobre de la justícia.
- Excepcional repartiment d'actors i actrius.
- Escenografia molt acurada. Segueix molt la que es va donar en el judici de Nuremberg contra els principals jerarques nazis.
- Molt ben dirigida per Stanley Kramer, amb un ritme molt adequat a la temàtica. Va rodar la pel·lícula en blanc i negre; per la temàtica que tracta potser és la millor opció, Steven Spielberg també ho va fer amb *La llista de Schindler* el 1993.

Filmografia relacionada amb la temàtica

- CHAPLIN, Charles (1940), *The great dictator* (*El gran dictador*).
- COSTA-GAVRAS, Constantin (2002), *Amen*.
- CURTIZ, Michael (1942), *Casablanca*.
- LUBITSCH, Ernst (1942), *To be or not to be* (*Ser o no ser*).
- POLANSKI, Roman (2002), *El pianista*.
- ROSSELLINI, Roberto (1947), *Germania anno zero* (*Alemania, año zero*).
- SPIELBERG, Steven (1993), *La llista de Schindler*.

Bibliografia

- CAPARRÓS LERA, J. M. (1997), *100 películas sobre historia contemporánea*, Madrid, Alianza Ed.
- EDITIONS FÉDÉRATION NATIONALES DES DÉPORTÉS ET INTERNÉS RÉSISTANTS ET PATRIOTES (1996), *La deportación: El horror de los campos de concentración*, Barcelona, Editors, S. A.
- GELLATELY, R. (2004), *Las entrevistas de Nuremberg realizadas por Leon Goldensohn*, Madrid, Santillana Ediciones Generales, S. L.
- LEVI, P. (1996), *Si això és un home*, Barcelona, Edicions 62.
- PAREDES, J. (coord.) (1999), *Historia universal contemporánea*, vol. II: *De la Primera Guerra Mundial a nuestros días*, Barcelona, Ariel S. A.
- ROIG, M. (1995), *Els catalans als camps nazis*, Barcelona, Edicions 62.
- SENTÍS, C. (1995), *El procés de Nuremberg viscut per Carles Sentís*, Barcelona, La Campana.